

ábhair

Ábhair a shórtáil de réir a n-airíonna

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh trí spúnóg adhmaid a choinneáil in airde in aice le spúnóg phlaisteach agus fiafraigh cén fáth a roghnódh duine ábhar amháin seachas an ceann eile. Ainmnigh na focail ábhar agus airí, ansin láimhseálann na grúpaí tráidire ina bhfuil adhmaid, plaisteach, fabraic, scragall agus gloine, agus tugann siad faoi deara crua/bog, solúbtha/dolúbtha, trédhearcach agus uiscédhíonach, ag ligean braonta uisce anuas orthu go cúramach. Sórtálann siad faoi dhó de réir péirí airíonna difriúla, ansin tuarann siad cá gcríochnóidh ceithre ábhar nua ar an gcrann sórtála idirghníomhach. Taifeadann siad breathnuithe agus sórtáil amháin ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe, ansin meaitseálann siad ábhar le jab a oireann dó agus deir siad cén fáth.

Cuspóirí foghlama

- Airíonna coitianta ábhar a ainmniú, mar shampla crua, bog, trédhearcach, solúbtha agus uiscédhíonach
- Ábhair laethúla a shórtáil de réir airíonna roghnaithe
- Ábhar a mheaitseáil le jab a oireann dó agus a rá cén fáth

Roimh an gclog: réiteach

An oíche roimh ré, ullmhaigh tráidire amháin do gach grúpa i mála: bloc adhmaid nó rialóir adhmaid, cupán plaisteach trédhearcach, píosa fabraice, píosa scragail, próca beag gloine. Cuir tráidire éadomhain uisce amháin agus dhá fhonsa sórtála nó dhá mhata páipéir lipéadaithe le gach grúpa freisin. Priontáil cártaí focal na n-airíonna (crua, bog, solúbtha, dolúbtha, trédhearcach, uiscédhíonach). Oscail an crann sórtála idirghníomhach sa mhód taiscéalaíochta.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
bloc beag adhmaid nó rialóir adhmaid	1	grúpa	seomra ranga	peann luaidhe adhmaid, nó dornán bataí líreacáin ceangailte le chéile le téip
buidéal nó cupán plaisteach trédhearcach	1	grúpa	seomra ranga	pota trédhearcach ó phacáistíocht bia
píosa fabraice (cadás nó feilt)	1	grúpa	seomra ranga	seanstoca glan nó píosa éadaigh
píosa scragaill alúmanaim	1	grúpa	ollmhargadh	scragall glan ó thráidire bia, agus na himill fillte siar go mín
próca beag gloine	1	grúpa	seomra ranga	próca tiubh plaisteach trédhearcach mura bhfuil gloine oiriúnach
tráidire éadomhain nó mias éadomhain le haghaidh uisce	1	grúpa	seomra ranga	claibín glan ó bhosca bia beir leat, le beagán uisce ann
fonsaí sórtála nó mataí páipéir lipéadaithe	2	grúpa	seomra ranga	dhá bhileog pháipéir agus 'Grúpa A' agus 'Grúpa B' scríofa orthu
cártaí focal na n-airíonna (crua, bog, solúbtha, dolúbtha, trédhearcach, uiscédhíonach)	1	grúpa	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	scríobh na sé fhocal ar nótaí greamaitheacha nó ar phíosaí cárta
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	seomra ranga	páipéar línithe le spás do nótaí breathnóireachta agus do shórtáil amháin de réir airíonna
spúnóg adhmaid agus spúnóg phlaisteach chun suim a mhúscailt ag an tús	1	rang	seomra ranga	aon dá rud laethúla atá déanta as ábhair dhifriúla

Pointe sábháilteachta

Coinnigh an ghloine ar an tráidire i rith na láimhseála agus na sórtála; ná sil ach braonta uisce, agus ná tum aon rud in uisce; glan suas aon uisce a dhoirtear láithreach; níl cead aon ábhar a bhlaiseadh.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Ná taispeáin ach an spúnóg adhmaid agus an spúnóg phlaisteach. Fiafraigh cén fáth a roghnódh duine adhmaid do cheann amháin agus plaisteach don cheann eile, ansin stop — ná liostaigh airíonna fós. Scríobh dhá nó trí smaoineamh ar an gclár. Má théann an comhrá i bhfostú, luaigh an t-athrú ó dhíonta tuí go díonta sclátaí mar shampla Éireannach amháin d'ábhar á mheaitseáil le jab.
- **Airíonna is féidir linn a thabhairt faoi deara:** Ná cuir ar an gclár ach an dá phríomhfhocal — ábhar agus airí — agus na péirí gearra (crua/bog, solúbtha/dolúbtha, trédhearcach nó nach ea, uiscédhíonach nó nach ea). Seachain gluais a léamh amach; greamaíonn na focail nuair a thagann na daltaí orthu ar an tráidire ina dhiaidh sin.
- **Láimhseáil agus tabhair faoi deara:** Léirigh timthriall iomlán amháin leis an scragall: cuir ceist faoi, tuar go lúbfaidh sé, lúb é, sil braon amháin air, breathnaigh ar an uisce ina shuí ar a bharr, ansin ainmnigh solúbtha agus uiscédhíonach. Seol na grúpaí chun taiscéalaíocht a dhéanamh. Abair ainm gach péire airíonna os ard de réir mar a thagann na grúpaí air. Maidir leis an adhmaid, fan cúpla soicind nó cuir do mhéar air go héadrom — nuair a théann an dath níos dorcha, taispeánann sé sin go bhfuil an t-uisce ag dul isteach ann, mar sin níl adhmaid uiscédhíonach. Coinnigh an ghloine ar an tráidire; ná sil ach braonta, agus ná tum aon rud.
- **Sórtáil de réir airí:** Tabhair dhá fhonsa nó dhá mhata lipéadaithe do gach grúpa. Roghnaíonn na grúpaí an chéad phéire airíonna iad féin, sórtálann siad ar feadh thart ar sé nóiméad, ansin athshórtálann siad de réir an dara péire ionas gur féidir leis an rud céanna teacht i ngrúpaí difriúla. Lorg ainmneacha airíonna agus fáthanna, ní 'Is maith liom an ceann seo'. Coinnigh an ghloine ar an tráidire agus triomaigh an t-uisce a sileadh.
- **Tuar, ansin seol síos an crann é:** Láimhseáil an crann sórtála idirghníomhach tú féin sa mhód taiscéalaíochta le ceithre ábhar nach bhfuil ar aon tráidire. Bí cinnte go ndéanann an rang tuar os ard roimh gach craobh. Caith am le páipéar gréiscdhíonach (tá cuma páipéir air, ach tá sé uiscédhíonach), le corc (crua nó bog?), le scragall (deir na páistí go bhfuil sé cruu go dtí go samhlaíonn siad é á chrapadh) agus le spúinse mar thús éasca. Ná tabhair fíorshamplaí timpeall go dtí go mbeidh na tuair déanta.
- **Taifead i do dhialann:** Ná léirigh ach líne amháin ar an gclár: 'Scragall — lúb sé go héasca; d'fhan an t-uisce ina shuí ar a bharr.' Líonann na daltaí línte breathnóireachta do na hábhair ar an tráidire agus tábla sórtála amháin (péire airíonna agus na hábhair atá i ngach grúpa). Coinnigh gach duine ar leathanach clóite na Dialainne Imscrúdaithe; tabhair tacaíocht do scríbhneoirí leis na cártaí focal nó le stór focal an chlár.
- **Jabanna a oireann d'ábhair:** Déan Smaoinigh-Péireáil-Roinn ar dtús ag úsáid ábhar amháin ón dialann agus airí amháin, ansin jab agus an fáth. Glac trí nó ceithre shampla ar an gclár bán idirghníomhach. Ceangail é le rudaí sa seomra ranga: cén fáth a bhfuil gloine san fhuinneog seachas fabraic; cén fáth a bhfuil na buataisí báistí déanta as plaisteach nó rubar seachas cadás. Athluaigh a gcuid freagraí ionas go bhfanann teanga na n-airíonna beacht. Tabhair dúshlán don fhocal doiléir 'láidir' — fiafraigh an cruu, uiscédhíonach nó dolúbtha atá i gceist acu.

Cad ba cheart a fheiceáil

De ghnáth, deir na daltaí go bhfuil adhmaid cruaidh agus dolúbtha, go bhfuil scragall solúbtha agus go bhfanann an t-uisce ina shuí air, go bhfuil fabraic bog ach nach bhfuil sí uiscdhíonach, go bhfuil plaisteach glé agus gloine trédhearcach, agus go bhfuil plaisteach uiscdhíonach. Rud a chuireann iontas orthu go minic: deir siad go bhfuil adhmaid uiscdhíonach nuair a fhanann an chéad bhraon ina shuí air — ach má fhanann tamall nó má chuirtear méar air, feictear go dtéann sé níos dorcha de réir mar a théann an t-uisce isteach ann. Nuair a éiríonn go maith leis an gcaint faoi jabanna, ceanglaíonn na daltaí airí atá taifeadta acu le húsáid chiallmhar (plaisteach uiscdhíonach do bhosca lóin; gloine thrédhearcach d'fhuinneog).

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Deir na daltaí ainm an ruda in ionad an ábhair — ‘spúnóg’ seachas ‘adhmaid’ nó ‘plaisteach’.** Athluaigh a bhfreagra go séimh ar an bpointe: ‘Sea, is spúnóg í — agus is é adhmaid an t-ábhar.’ Pointeáil ar an rud ar an tráidire agus tú ag rá ainm an ábhair.
- **Deir na daltaí go bhfuil adhmaid uiscdhíonach mar go bhfanann an chéad bhraon uisce ina shuí ar a bharr.** Fan cúpla soicind nó cuir barr méire air go héadrom ionas go dtaispeánfaidh an paiste dorcha go bhfuil an t-uisce ag dul isteach ann. Cuir é i gcodarsnacht le plaisteach nó le scragall, áit a bhfanann an braon ina shuí ar a bharr.
- **Úsáideann na daltaí ‘láidir’ do gach ábhar maith, nó deir siad go bhfuil scragall cruaidh go dtí go smaoiníonn siad ar é a chrapadh.** Fiafraigh díobh cad atá i gceist acu — cruaidh, uiscdhíonach, nó nach bhfuil sé solúbtha? Maidir leis an scragall, lig ort go bhfuil tú á chrapadh go réidh agus athshórtáil é faoi ‘solúbtha’.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Tabhair cártaí focal clóite na n-airíonna dóibh agus fan ag bord an mhúinteora don chéad sórtáil ionas go gcuirfidh na daltaí dhá rud ina n-áit agus focal airí á rá os ard acu. • Glac le líne bhreathnóireachta amháin agus le sraith amháin den tábla sórtála atá críochnaithe sa Dialann Imscrúdaithe, ag úsáid an mhúnla ar an gclár mar thús abairte.	• Tar éis dhá shórtáil de réir airíonna, fiafraigh cén fáth ar bhog an rud céanna ó ghrúpa go grúpa nuair a d'athraigh an cheist. • Spreag iad le nasc soiléir amháin a dhéanamh idir ábhar, jab agus fáth ('mar...') óna nótaí dialainne agus iad ag roinnt lena bpáirtí.	• Má tá am ann, tríú sórtáil a chumadh, mar shampla nádúrtha nó déanta ag daoine, agus fáth a thabhairt le háit gach ruda. • Breac síos ábhar nach n-oireann don jab (mar shampla fabraic mar leacán dín) agus mínigh cén t-airí den ábhar is cúis leis an teip.

Nasc traschuraclaim

Déan nasc le tithe agus aimsir na hÉireann: tháinig sclátaí agus tíleanna in áit na tuí toisc go n-oireann na hábhair sin níos fearr do dhíonta fliucha.

